

3. Криволапов А.Н. Энергосбережение и стандартизация как факторы энергетической безопасности / А.Н. Криволапов, В.И. Костенко, Э.П. Островский. – К. : Изд-во "Логос", 1998. – 76 с.
4. Стогний Б.С. Энергетическая безопасность Украины. Мировые и национальные вызовы / Б.С. Стогний, О.В. Кириленко, С.П. Денисюк. – К. : Украинские энциклопедические знания, 2006. – 408 с.
5. Халыва М.П. Ресурсоэнергосбережение в рыночных отношениях : матер. XIV Междунар. конф., 18-22 июня 2007 г., Киев / под ред. М.П. Халыва. – К. : ПВП "Задруга", 2007. – 187 с.

Васильчак С.В., Жидяк О.Р. Угрозы энергетической безопасности – угрозы устойчивому мировому развитию

Рассмотрен конкурентный потенциал страны, который связан с энергетической безопасностью. Сформировано понятие энергетической безопасности как системы, составляющими которой являются надежность поставок, достаточность объемов энергетических ресурсов, находящихся в обращении на рынке, и приемлемость цены на энергетические носители. Выделены угрозы в связи с формированием энергетического обеспечения страны. Проведена классификация угроз по сферам на экономические, внешнеэкономические и внешнеполитические, социально-политические, техногенные и природные, угрозы, связанные с недостаточно эффективным менеджментом. Акцентируется внимание на вопросе глобальной энергетической безопасности как фактора устойчивого мирохозяйственного развития.

Ключевые слова: угрозы, энергетическая безопасность, энергетический рынок, конкурентный потенциал, механизм, энергия, производство, потребление, устойчивое развитие.

Vasil'chak S.V., Zhidiak O.R. Threats to Energy Security Are Threats to Global Sustainable Development

The competitive potential of the country that is related to energy security is studied. The concept of energy security as a system is formed where reliability of supply, sufficient amounts of energy resources, which are traded in the market and the reasonableness of prices for energy carriers. The threat caused by the formation of the country's energy supply is defined. The classification of threats by chapters on economic, foreign policy, socio-political, technological and also natural threats associated with lack of effective management, is provided. The attention is focused on the issue of global energy security as a factor of sustainable global economic development.

Key words: threats to energy security, energy market, competitive potential, mechanism, energy production, consumption, sustainable development.

УДК 630.68 Доц. А.А. Головки, канд. екон. наук – НЛТУ України, м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ ЛІСОКОРИСТУВАННЯ У ЛІСАХ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА УЧАСТЬ МІСЦЕВИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ФОРМУВАННІ ЛІСОВОЇ ПОЛІТИКИ В КРАЇНАХ ЄВРОПІ

Здійснено огляд традицій ведення лісокористування у лісах комунальної власності у країнах Європи. Виокремлено окремі закономірності комунального лісокористування у країнах Європи з довготривалими традиціями ринкової економіки та пострадянських країнах. Встановлено, що комунальне лісокористування має багатовікову історію і в сучасних умовах є основою для підприємницької діяльності територіальних громад. Зроблено висновки щодо запровадження зарубіжного досвіду ведення лісового господарства в лісах місцевих територіальних громад для України. Обґрунтовано доцільність розвитку комунального лісокористування в Україні.

Ключові слова: структура власності на ліси, місцеві територіальні громади, традиції лісокористування, лісова політика, реформування структури власності на ліси.

Вступ. У контексті дискусій щодо реформування економічної системи України, а отже, і системи ведення лісового господарства обговорюється питання доцільності перепідпорядкування лісів, що підпорядковуються комунальним лісогосподарським підприємствам до структури Державного агентства лісових ресурсів України. Центральний апарат виконавчої влади в Україні неодноразово видавав нормативні акти, що зобов'язували здійснити таке перепідпорядкування. Проте це рішення наштовхувалося на опір низової ланки системи управління лісовим господарством. Директори державних лісових підприємств часто не хотіли брати на себе відповідальність за розрізнені, виснажені лісогосподарськими заходами лісові масиви. Своєю чергою керівники комунальних лісогосподарських підприємств також не бажали інтегруватися до структури підприємств Державного агентства лісових ресурсів України. Існують аргументи як на користь перепідпорядкування лісів комунальної власності, так і проти цього. У цьому контексті цікавим є дослідження досвіду європейських країн, котрі у структурі власності мають комунальні ліси.

Постановка завдання. Здійснити аналіз ролі місцевих територіальних громад у формуванні державної лісової політики європейських країн та особливості лісокористування у лісах комунальної власності.

Результати дослідження. Структура власності на ліси у країнах Європи є різномірною. У країнах з усталеною демократією у структурі власності переважають приватні ліси, тоді як у постсоціалістичних країнах переважає державна форма власності на ліси. Власність місцевих територіальних громад на ліси розглянуто як частину державної форми власності поряд з власністю регіонів та загальнодержавною формою власності. Єдиною країною Європи, більшість лісів державної форми власності якої перебувають у власності регіонів, є Німеччина, що пов'язано з її федеративним державним устроєм. Структуру власності на ліси у Європі за даними UNECE представлено у табл. 1.

Не у всіх країнах Європи місцеві територіальні громади мають у своїй власності ліси. Найбільша частка лісів у власності територіальних громад має місце у Бельгії (32 %), Німеччині (20 %) і Чехії (15 %). Комунальна власність на ліси наведена також у таких країнах, як: Болгарія, Фінляндія, Франція, Нідерланди, Норвегія, Угорщина, Польща, Румунія, Словаччина. Із табл. 2 видно, що за запасом деревини у переважних випадках комунальні ліси не поступаються лісам інших форм власності. У деяких випадках інтенсивність лісокористування у цих лісах є вищою, ніж у лісах загальнодержавної та приватної власності.

Розглянуто роль місцевих територіальних громад у формуванні лісової політики у країнах із найбільшою часткою комунальних лісів. Цікавим для України є досвід Чехії, де органи управління лісами підпорядковані Міністерству сільського господарства. Управління лісами державної форми власності здійснює Державне лісове підприємство "Ліси Чеської республіки". Управління цим підприємством здійснює рада директорів та спостережна рада, яка складається із чотирьох представників міністерства сільського господарства, двох представників лісового підприємства та двох представників інших відомств. Суб'єкти комунальної та приватної власності на ліси у Чехії утворили асоціацію для відстоювання своїх інтересів у сфері лісокористування. Лісовпорядкування

ням у Чехії займається Інститут лісового менеджменту, який не залежить ні від державних органів управління лісами, ні від державного лісового підприємства. Крім лісовпорядкування, він займається поширенням інформації про стан лісових ресурсів країни. Комунальна власність на ліси у Чеській Республіці утворилася у момент, коли уряд вирішив у порядку реституції передати частину лісів місцевим сільськогосподарським кооперативам [1].

Табл. 1. Структура власності на ліси в Європі

Форми власності	Площа, тис. га							
	Австрія	Бельгія	Болгарія	Кіпр	Чехія	Фінляндія	Франція	Німеччина
Всі ліси	3981	694	3678	388	2647	23311	17165	10567
Приватні ліси	3258	393	402	230	645	15762	13002	4662
Державні ліси	723	301	3276	158	2002	7549	4163	5521
Ліси, що перебувають у загальнодержавній власності	723	75	2844	158	1587	7021	1536	372
Ліси у власності регіонів	–	3	–	–	5	–	234	3084
Ліси місцевих територіальних громад	–	223	432	–	410	528	2393	2065
Інші	–	–	–	–	–	–	–	384
Форми власності	Площа, тис. га							
	Литва	Нідерланди	Норвегія	Угорщина	Польща	Ісландія	Ірландія	Латвія
Всі ліси	2121	365	1200	1948	9200	149	709	3150
Приватні ліси	717	180	9141	803	1590	97	312	1492
Державні ліси	1404	185	2859	1142	7610	52	397	1655
Ліси, що перебувають у загальнодержавній власності	1051	135	2578	1129	7528	–	397	1545
Ліси у власності регіонів	–	2	–	–	–	–	–	109
Ліси місцевих територіальних громад	–	48	281	13	82	–	–	–
Інші	–	–	–	3	–	–	–	3
Форми власності	Площа, тис. га							
	Румунія	Сербія	Словаччина	Словенія	Швеція	Швейцарія	Велика Британія	
Всі ліси	6391	1984	1931	1308	30516	1263	2865	
Приватні ліси	1301	1002	823	988	21056	397	1882	
Державні ліси	5090	982	995	320	9460	866	983	
Ліси, що перебувають у загальнодержавній власності	4237	–	808	–	–	–	903	
Ліси у власності регіонів	93	–	–	–	–	–	80	
Ліси місцевих територіальних громад	760	–	187	–	–	–	–	
Інші	–	–	113	–	–	–	–	

Ведення лісового господарства у Німеччині відрізняється у кожному федеральному адміністративно-територіальному утворенні. Ведення лісового господарства на землях східної частини Німеччини в чомусь подібне до постсоціалістичних країн Європи. На західних землях Німеччини традиції лісокористування та система управління лісовим господарством подібні до країн з устале-

ними традиціями демократії. Комунальне ведення лісового господарства Німеччини має тривалу історію і розпочалося тоді, коли перші поселенці почали здійснювати використання лісових ресурсів у 400 р. до н. е. У наукових колах триває дискусія відтоді, коли практика комунального лісокористування отримала інституційну основу. Станом на сьогодні комунальне лісокористування здійснюють сільські кооперативи, котрі поряд з іншим мають у власності лісові землі. Впродовж історії свого існування ці кооперативи змінювали свою організаційно-правову оболонку. У XVIII ст. побутувала думка, що лісове господарство здійснюється більш якісно у приватних господарствах. Тому було подібно та приватизовано значну частину комунальних лісоволодінь і тільки незначна частина з них зберегла свою попередню форму дотепер. У Німеччині також розроблено та імплементовано програму розвитку комунального землекористування. Станом на сьогодні у власності громад Німеччини перебуває близько 20 % лісових земель [3].

Табл. 2. Запас та обсяги заготівлі в лісах різних форм власності у Європі

Форми власності	Бельгія		Болгарія		Чехія		Фінляндія	
	Запас, м³/га	Обсяг заготівлі, м³/га	Запас, м³/га	Обсяг заготівлі, м³/га	Запас, м³/га	Обсяг заготівлі, м³/га	Запас, м³/га	Обсяг заготівлі, м³/га
Всі ліси	210	6,4	162	2,29	277,7	6,5	93	2,77
Приватні ліси	205	6,5	145	3,3	277,7	–	106	3,66
Державні ліси	216	6,4	164	2,08	277,7	–	68	0,92
Ліси, що перебувають у загальнодержавній власності	227	4,8	164	2,08	277,7	–	63	0,79
Ліси у власності регіонів	207	3,2	–	–	277,7	–	–	–
Ліси місцевих територіальних громад	212	7	145	1,08	277,7	–	129	2,56
Інші	–	–	–	–	–	–	–	–
Форми власності	Франція		Німеччина		Нідерланди		Словаччина	
	Запас, м³/га	Обсяг заготівлі, м³/га	Запас, м³/га	Обсяг заготівлі, м³/га	Запас, м³/га	Обсяг заготівлі, м³/га	Запас, м³/га	Обсяг заготівлі, м³/га
Всі ліси	161	3,3	320	8,3	198	4,2	256	4,6
Приватні ліси	149	3,15	338	7,4	209	–	245	4,2
Державні ліси	195	3,75	–	–	187	–	269	5,1
Ліси, що перебувають у загальнодержавній власності	203	4,66	227	4,9	187	–	268	5
Ліси у власності регіонів	190	3,21	311	9,4	187	–	–	–
Ліси місцевих територіальних громад	190	3,21	319	9,2	–	–	276	5,3
Інші	–	–	263	–	–	–	224	3,6

Комунальне лісокористування Франції має таку ж давню історію, як і німецьке. Станом на сьогодні близько 11 000 територіальних громад мають у своїй власності близько 2,3 тис. га лісів. У Франції більшість комунальних лісів розташовані в гірських місцевостях. Ці ліси відіграють важливу роль у соціальному становищі місцевих громад. Вони є основою для малого бізнесу, туризму, завдяки використанню ресурсів комунальних лісів створюється чимала кіль-

кість робочих місць у цих регіонах. У комунальних лісах здійснюється багатоцільове лісокористування [4].

У Румунії комунальна власність на ліси була відновлена у процесі реституції таким чином, щоб відновити структуру власності на ліси до комуністичної окупації цієї країни. Комунальне лісокористування має історичне коріння як у цій країні, такі в інших аналізованих вище країнах Європи. Очевидно, що відносно недовготривале перебування Румунії у складі країн соціалістичного табору дало змогу зберегти колишні традиції господарювання у сфері лісового господарства [5].

Таким чином, країни Європи, у котрих місцеві територіальні громади володіють лісами, мають історично сформовані традиції комунального лісокористування. Лісова політика цих країн спрямована на всебічну підтримку місцевих територіальних громад щодо ведення лісового господарства. Комунальне лісокористування не вважається менш ефективним, порівняно з іншими формами власності на ліси. Часто комунальні ліси виконують соціальні функції, тобто є джерелом ресурсів та робочих місць для місцевих територіальних громад.

Окрім цього, є ініціативи, за допомогою котрих місцеві територіальні громади мають вплив на формування Національної лісової політики, зокрема на:

- процес формування національної та регіональних лісових програм, котрий передбачає досягнення консенсусу у сфері лісокористування між різними заінтересованими сторонами, серед котрих чільне місце посідають місцеві територіальні громади. Лісові програми особливо поширені в Німеччині;
- стандарт ведення лісового господарства FSC, що передбачає залучення заінтересованих сторін до процесу прийняття рішень у сфері лісокористування. Тобто підприємство, котре прагне пройти сертифікацію, змушене досягти консенсусу з усіма заінтересованими сторонами, зокрема з місцевими територіальними громадами. Окрім цього, цей стандарт містить вимоги щодо підприємств, пов'язаних із підтримкою місцевих територіальних громад;
- процес соціальної відповідальності бізнесу, котрий закріплений в документах на рівні Європейського Союзу загалом та кожного його члена зокрема. Соціальна відповідальність передбачає також і відповідальність перед місцевими територіальними громадами, що дає змогу залучити їх до прийняття управлінських рішень у сфері здійснення господарської діяльності;
- загальний політичний процес у Європі, в якому місцеві територіальні громади відіграють активну роль, тому вони мають змогу активно формувати, поряд з іншими видами політики, лісову політику країни.

Висновки:

1. У практиці високорозвинених країн світу прийнято зберігати плюралізм форм власності на ліси. Тобто поряд із загальнодержавною функціонує приватна та комунальна власність. З огляду на це, не логічне перепідпорядкування колишніх колгоспних лісів Державному агентству лісових ресурсів України, котрему варто зосередитися на функції підтримки лісовласників та контролю, а не на господарських функціях.

2. Комунальна власність на ліси у країнах Європи передбачає залучення місцевих територіальних громад до лісового господарства, тобто громад сіл та селищ, на території котрих розміщені ліси. Такі традиції є в певних районах Івано-Франківської області. Потрібно докласти зусиль, щоб ці традиції мали не протиправний, а законний цивілізований характер.

3. Перепідпорядкування колишніх колгоспних лісів Державному агентству лісових ресурсів України сприятиме повній монополізації ринку лісових ресурсів.

4. Керівники середньої ланки (рівень Обласних управлінь лісового і мисливського господарства, директорів підприємств) державної системи управління лісовим господарством не зацікавлені в отриманні під свою відповідальність "колгоспних лісів".

Література

1. Полякова Л. Лесное хозяйство и институциональная структура лесного сектора Чешской республики / Л. Полякова, М. Попков, Н. Савушич, С. Пивовар. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.lesovod.org.ua/node/71>.
2. Private Forest Ownership. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.unece.org/forests/fr/outputs/privateforest.html>.
3. Carsten Schusser. Community Forestry in Germany, a Case Study Seen Through the Lens of the International Model / Carsten Schusser, Max Krott, Jacqueline Logmani, Nazmus Sadath, Mbolo C. Yufanyi Movuh, Manjola Salla // Journal of Sustainable Development. – 2013 – Vol. 6, No. 9. – Pp. 88-100.
4. Zingari P.C. French forest communes and sustainable development in mountain areas / P.C. Zingari. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.fao.org/docrep/w9300e/w9300e0.a.htm>.
5. Forest restitution in Romania: challenging the value systems of foresters and farmers. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.eci.ox.ac.uk/research/humaneco/downloads/forestrestitution-romania.pdf>

Головко А.А. Особенности лесопользования в лесах коммунальной собственности и участие местных территориальных общин в формировании лесной политики в Европе

Осуществлен обзор традиций ведения лесного хозяйства в лесах коммунальной собственности европейских стран. Выделены отдельные закономерности коммунального лесопользования в странах Европы с долговременными традициями рыночной экономики и постсоветских странах. Установлено, что коммунальное лесопользование имеет многовековую историю и в современных условиях является основой для предпринимательской деятельности территориальных общин. Сделаны выводы об имплементации зарубежного опыта ведения лесного хозяйства в лесах местных территориальных общин для Украины. Обоснована целесообразность развития коммунального лесопользования в Украине.

Ключевые слова: структура собственности на леса, местные территориальные общины, традиции лесопользования, лесная политика, реформирование структуры собственности на леса.

Golovko A.A. Some Forest Management Features in Forests of Communal Ownership and Participation of Local Communities in Forest Policy Formation in Europe

The survey of traditions of forest management in forests of communal ownership in Europe is made. Some certain patterns of communal forest management in European countries with a long term tradition of market economy and the post-soviet countries are determined. Communal forestry is found to have a long history and in current conditions it is the basis for business activities for communities. The conclusions about the introduction of foreign experience of forest management in communal forests to Ukraine are done. The advisability of the development of municipal forest management in Ukraine is proved.

Key words: ownership structure of forests, local communities, the tradition of forest management, forest policy, restructuring ownership of forests.